

Ćwiczenie Nr B12

Temat: Pomiar ciepła właściwego cieczy metodą dwóch kalorymetrów.

I. Literatura:

- a) Praca zbiorowa, Fizyka dla szkół wyższych, tom 1, openstax, (<https://openstax.org/books/fizyka-dla-szk%C3%B3%C5%82-wy%C5%BCszych-tom-1/pages/1-wstep>)
- b) D. Halliday, R. Resnick, Fizyka dla szkół wyższych, tom 1, Wydawnictwo Naukowe PWN 1994
- c) Praca zbiorowa, Ćwiczenia Laboratoryjne z Fizyki na Politechnice Szczecińskiej, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Szczecińskiej 1994-2003
- d) Praca zbiorowa, Ćwiczenia laboratoryjne z fizyki, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Szczecińskiej 2007

II. Tematy teoretyczne:

1. Pojęcie ciepła, temperatury i energii wewnętrznej,
2. Metody przekazywania ciepła,
3. Ciepło właściwe i molowe, zasada bilansu cieplnego.
4. Pierwsza i druga zasada termodynamiki.

III. Metoda pomiarowa:

Dwie spirale z drutu o jednakowym oporze elektrycznym są podłączone szeregowo, dzięki czemu, w obu spiralach wydziela się tyle samo ciepła w jednostce czasu. Ta sama ilość ciepła ogrzewa wodę w jednym kalorymetrze i inną ciecz (np. olej silikonowy) w drugim. Ponieważ ciecze mają różne ciepła właściwe, przyrost temperatury tych cieczy będzie inny. Ciepło właściwe nieznaney cieczy można obliczyć układając bilans cieplny. Zmierzyć należy masy cieczy i kalorymetrów oraz przyrosty temperatur.

IV. Zestaw przyrządów:

Dwa kalorymetry ze spiralami o jednakowym oporze, dwa termometry o dokładności $0,1^{\circ}\text{C}$, źródło prądu zmiennego.

V. Kolejność czynności:

1. Otworzyć oba kalorymetry, nie rozłączając przewodów i odstawić je na

bok. Wyjąć metalowe naczynia z izolującej, plastikowej obudowy.

Uwaga: Nie wylewać oleju. Naczynia zostały wcześniej zważone. Masa naczynia, w którym jest olej wynosi $m_{1k}=30,4\pm 0,5g$, a masa naczynia, w którym jest woda wynosi $m_{2k}=30,3\pm 0,5g$.

2. Sprawdzić, czy poziom oleju i wody nie są niższe więcej niż 2-3 mm od poziomu zaznaczonego wewnątrz naczynia. W razie potrzeby dolać wody destylowanej z butli, a o uzupełnienie poziomu oleju poprosić prowadzącego.
3. Wyznaczyć masę wody (m_2) i badanej cieczy (m_1). Waga dostępna jest w sali laboratoryjnej.
4. Złożyć z powrotem oba kalorymetry zwracając uwagę, aby grzałki przeznaczonej do wody nie włożyć do oleju i na odwrót.
5. Włożyć termometry w uchwyty w kalorymetrach i włączyć je (sprawdzić czy termometry wskazują temperaturę w °C i w razie potrzeby skorygować to. Zamieszać ciecze w kalorymetrach za pomocą wystających z obudowy metalowych uchwytów mieszadeł, odczekać kilkanaście sekund i odczytać temperatury oleju i wody (t_1, t_2).
6. Włączyć zasilanie grzałek
7. Gdy temperatura w naczyniu z olejem wzrośnie o ok. 5-8°C, zamieszać ponownie ciecze i odczytać temperatury w obu naczyniach.
8. Czynności z punktu „8” powtórzyć jeszcze dwukrotnie dla coraz wyższych temperatur (temperaturę końcową poprzedniego pomiaru potraktować jako temperaturę początkową dla pomiaru następnego)
9. Wyłączyć zasilanie grzałek.
10. Tabela pomiarów i wyników:

Nr	m_1 [kg]	m_2 [kg]	m_{k1} [kg]	m_{k2} [kg]	t_1 [°C]	t_2 [°C]	t_1' [°C]	t_2' [°C]	c_x $\left[\frac{J}{kg \cdot K} \right]$	$u(c_x)$ $\left[\frac{J}{kg \cdot K} \right]$
1										
2										
3										
Wartość średnia i jej niepewność										

t_1, t_2 temperatury początkowe, a t_1', t_2' temperatury końcowe w kalorymetrach,

$$\Delta t_1 = t_1' - t_1 \quad \Delta t_2 = t_2' - t_2$$

$m_{k1}=30,4\pm 0,5\text{g}$ -masa tego kalorymetru, w którym jest olej,
 $m_{k2}=30,3\pm 0,5\text{g}$ - masa tego kalorymetru, w którym jest woda,
 $c_{k1}=c_{k2}=c_k=896\text{ J/kg}\cdot\text{K}$ – ciepło właściwe kalorymetrów (aluminium)
 $c_2=4175\pm 1\text{ J/kg}\cdot\text{K}$ – ciepło właściwe wody (w zakresie $25^\circ\text{C} - 40^\circ\text{C}$)

VI. Opracowanie wyników pomiarów.

1. Wylczyć ciepło właściwe nieznanej cieczy z wzoru:

$$c_x = \frac{(m_2 \cdot c_2 + m_{k2} \cdot c_k) \cdot \Delta t_2}{m_1 \cdot \Delta t_1} - \frac{m_{k1} c_k}{m_1}$$

2. Dla ułatwienia pracy warto najpierw obliczyć wartości cząstkowe. W tym celu należy wylczyć wartości następujących wyrażeń:

$$A = m_2 \cdot c_2; \quad B = m_{k2} \cdot c_k; \quad C = \frac{\Delta t_2}{\Delta t_1}; \quad D = m_{k1} \cdot c_k$$

3. wówczas wzór przyjmie postać:

$$c_x = \frac{1}{m_1} [(A + B)C - D]$$

4. Wylczyć niepewności całkowite ciepła właściwego dla każdego pomiaru.
5. W obliczeniach uwzględnić tylko niepewności wielkości mierzonych samodzielnie, przyjmując, że niepewności podane w niniejszej instrukcji są tak niewielkie, iż można je pominąć. Oznacza to, że uwzględnione zostaną tylko niepewności pomiaru masy wody, masy badanej cieczy oraz różnic temperatur w obu cieczach.
6. Przy takich uproszczeniach wzór na niepewność całkowitą pojedynczego pomiaru (niepewność standardowa typu B $u_B(c_x)$) przyjmie postać:

$$\begin{aligned}
 & u_B(c_x) \\
 = & \sqrt{\left(\frac{\partial c_x}{\partial m_1}\right)^2 \cdot u_B^2(m_1) + \left(\frac{\partial c_x}{\partial m_2}\right)^2 \cdot u_B^2(m_2) + \left(\frac{\partial c_x}{\partial \Delta t_1}\right)^2 \cdot u_B^2(\Delta t_1) + \left(\frac{\partial c_x}{\partial \Delta t_2}\right)^2 \cdot u_B^2(\Delta t_2)} = \\
 = & \sqrt{\left[\frac{c_x}{m_1}\right]^2 \cdot u_B^2(m_1) + \left[\frac{c_2}{m_1} \cdot C\right]^2 \cdot u_B^2(m_2) + \left[\frac{1}{\Delta t_1} \cdot \left(c_x + \frac{D}{m_1}\right)\right]^2 \cdot u_B^2(\Delta t_1) + \left[\frac{A+B}{m_1 \cdot \Delta t_1}\right]^2 \cdot u_B^2(\Delta t_2)}
 \end{aligned}$$

Uwaga: $u_B(x) = \frac{\Delta x}{\sqrt{3}}$, gdzie Δx oznacza niepewność maksymalną typu B wielkości x

7. Obliczyć średnią wartość $\bar{C}$ ciepła właściwego (z trzech pomiarów)

$$\bar{c} = \frac{1}{3}(c_{x1} + c_{x2} + c_{x3})$$

oraz jego odchylenie standardowe od wartości średniej;

$$u_A(\bar{c}) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^3 (c_i - \bar{c})^2}{3 \cdot 2}}$$

8. Obliczyć niepewność całkowitą średniego ciepła właściwego $u(\bar{c})$:

$$u(\bar{c}) = \sqrt{u_A^2(\bar{c}_x) + u_B^2(c_x)}$$

(Jako niepewność standardową $u_B(c_x)$ przyjąć największą wartość z niepewności policzonych w punkcie „k”, zgodnie z zasadą, że przy liczeniu niepewności należy wybierać najbardziej niekorzystny wariant)

9. Zapisać wynik końcowy w postaci :

$$c = \bar{c}(u(\bar{c}))$$

[Np. zapis $x=71(5)cm$ oznacza, że $\bar{x} = 71cm$ a $u(\bar{x}) = 5cm$]